

ՀԱՅ

ՄՎԱՆՈՒՏ

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ ՕՐԿԱՆ Գ.Մ.Ը.Մ.
Hai Scout Organe des
SCOUTS ARMÉNIENS

ՀԱՍԵ - Խորասանձիան Խան, Թի 26, Սիրէճի և Պոլիս
ADRESSE - Khorassandjian Han 26, SirKédji, Constantinople

Հեռանայն Ար. 2146 | ԲԱԺՆԵԳԻՆ | Telephone թ. 2146

Պոլիս և Գալատ Տոկ, ՊՊ. 120

Արասանման . Տր 15

Ամերիկա . Տշ. 150

Բ. ՏԱՐԻ Թ ԻՒ 10

ՆՈՅՆ ԲԵՐ 1921

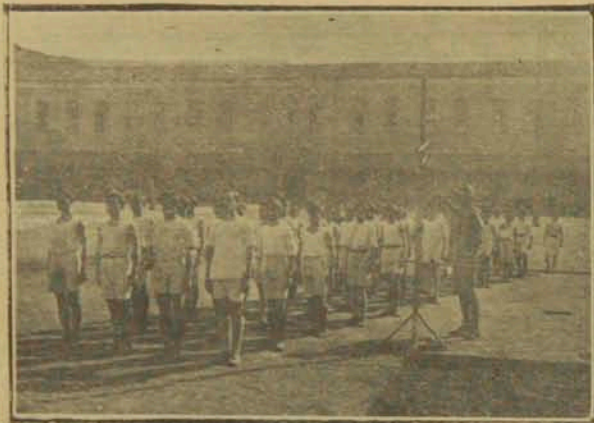
Սկաուտական միջավայրը շատ բարձր բարոյականով մը շրջապատուած է՝ ան ուղի-
ղակի մարդկային խիղճը կը մարբագործէ և մտածելակերպը կը բարձրացնէ:

Հայ Սկաուտներ բանակումի մէջ 1920 ին

ԽԱՂԱՂ ՅԵՂԱՓՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Յունիսին Լոդանի մէջ գումարուած Միջազգային Ողիմպիական Յանձնախումբը 1924 ի Ողիմպիական խաղերուն նախաձեռնութիւնը և կարգադրութիւնը Ֆրանսայի վստահեցաւ։ Այս՝ Ֆրանսայի համար իրատ հաճոյալի թուեցաւ։ 1919 ին նոյն խաղերուն կարգադրման իր թիկնածութենէն սիրայօժար հրաժարած էր ի նպաստ հերոսական Պէլճիգայի, որ փափաք յայտնած էր թէ՛ սոյն Սաղերը իր երկրին մէջ կատարուէին։ 1924 ի ողիմպիականները սարքելու շատ մը մրցակիցներ ունեցաւ Ֆրանսա և հպարտացաւ տեսնելով որ այդ ընտրութիւնը ընելու իրաւունք ունեցող 24 երկիրներէն 18 ը ի նպաստ Ֆրանսայի որոշում տուին։ Ֆր-

Գուլէի որբանոցի մարզիկները

րանսա՝ այս համակրանքը և վստահութիւնը պատերազմի ընթացքին իր ծառայութիւններուն հանդէպ երախտագիտական արտայայտութիւն մը նկատեց և կարծեց որ այսպէսով կ'ուզուէր քաջալերել այն ֆիզիքական ընդհարձակ շարժումը որ ստեղծուած էր Ֆրանսայի մէջ և հասցուցած էր շատ մը կարող մարմնամարզիկներ։

Ֆրանսայի մէջ ֆիզիքական կրթութեան յանկարծական տարածումը հաճելի զարմանք մը պատճառած է գինքը մօտէն չճանչցողներուն։ Բացօդեայ սքօններու այս շարժումը լիկ ընդօրինակութիւն մը, անդլիականին հետեւողականութիւն մը չէ։ Անոր պատճառները աւելի խորունկ են և արդիւնքները՝ տեսական։ Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը կ'սկսէր խեղճել իր բոլորովին ուսմանը ի նախընտրած կրթական գրութեան մը պատճառով, որ միայն իմացա-

կան աշխատութիւնը կը գովարանէ՝ մրցումներ և մրցանակներ հաստատելով, և անտես կ'առնէր, նոյն լիակ կ'ատէր, այն բոլորը որ մասնային մարզանքներու հետ առնչութիւն ունէին։ Իբր թէ այդ դրութիւնը նպատակաւ որ կերպով ընդգրկուած ըլլար ազուն խաղալու, վաղելու, իր ոյժը, առաջութիւնը, ետանդը զօրացնելու բնական պահանջքը խորտակելու համար։ Գպրոցական ուսուցիչներու ազդեցութեան իբր արդիւնք, մարմնամարզի համար արուած մրցանակները աւանդարար տխմարներու վարձատրութիւն նկատուած՝ հետեւարար նախակրթարանները և բարձրագոյն վարժարանները տխուր զօրանոցներու վերածուած էին, որոնք իրենց հանգիստի պահուն միայն նեղ նրբանցքներու մէջ վեր վար պրտակու պատեհութիւնը ունէին և հինգչարթի օրերը պոռոյի կ'ելլէին, իրենց ետին ունենալով անամիտ ուսուցիչ մը։ Համալսարաններու երթոտասարդութիւնը զգալով որ այս գրութիւնը գիրենք կ'սպաննէ, առողջապահական յեղաշրջումի մը ձեռնարկեցին և այսպէս ստեղծեցին սրօքներու և ֆիզիքական կրթութեան շարժում մը՝ որուն անդլիականի յաջողութիւնը ոչ միայն Ֆրանսայի համար խաղաղ և օգտաշատ յեղափոխութիւն մըն է, այլ նաեւ ընկերական և միջազգային կարեւորութիւն ունեցող ահագին քայլ մըն է։ Ֆրանսա ոչ թէ իր անգլխափրութենէն մղեալ այս շարժումը կ'ընդօրինակէր, այլ իր բարեկամ երկրին առողջութեան կը հիանար և կը նախանձէր. կ'ուզէր հասնիլ նեղուցին միւս կողմը գտնուող առողջ և կատարեալ երիտասարդութեան բարձրութեան, հասնիլ այնպիսի կեանքի մը, որուն հաճոյքները և առաւելութիւնները իրեն վաղուց ծանօթ էին արդէն։

1888 ի տեսններն էր որ Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը Մամուլին մէջ երեւցող վիճարանութիւններէն անգլիական կրթական գրութեան հմայքներուն տեղեկացաւ։ Այս բանավէճի պարազլուիներն էին՝ Բաողալ կրուսէ, Պարոն Բիէր ար Գուպէրիմէն և Տ.քթ։ Ֆերնան Լակրանտ։

Բացօդեայ սքօններու մասին ուսումնասիրութիւններ ընելու համար Անգլիա գացած

Պ. Ժօրժ ար Սէն-Գլէր երբ ֆրանսա վերադար-
ցաւ, նախ Ֆրանսայի Բէյսիցի Գլխաւր և յե-
տոյ Արար Ֆրանսէն ամբիւրդմի ճշգրիտ գա-
ղափարը մարմնացուցին: Պ. Ժօրժ ար Սէն-Գլէր
վերայիշեալ երկու տկուճրները ձուլելով մի-
ութիւն մը կազմեց և 1878 ին Իւնիօն սէ Սօսի-
էրէ Ֆրանսէ սը Գուրս-ա-Բիէ անունով միութիւն
մը հիմնեց:

Բասկալ կրուսէ հիմնեց Ֆիզիքական կըր-
թութեան Ազգային Դաշնակցութիւնը, իսկ
Բիէր ար Գուպէրթէն հաստատեց՝ Ֆիզիքական
Մարզանքներու Տարածման Կոմիտէն: Ասոնցմէ
առաջինը տարեկան սքօրներու սկսաւ, տեսակ
մը համալսարանական Ողիմպիական խաղեր,
որուն կը հրաւիրուէին Ֆրանսայի բոլոր լիւե-
ներուն աշակերտութիւնը, մինչ Կոմիտէն 1889ի
Բարիզի Յուլիանիէսին մէջ սարքեց Ֆիզի-
քական կըրթութեան Միջազգային Գօնկէսը,
ուր ամէն տեսակ մրցումներ տեղի ունեցան:

Այս մրցումները շատ
մը մրցորդներ հը-
մայեցին և համա-
լսարանի սովորոյթ-
ներուն վրայ մեծ
ազդեցութիւն մը
ուէ եցան: Մինչ մէկ
կողմէն երիտասար-
դութիւնը կըրթա-
կան նեւ օրէնքնե-
րուն գէժ կ'մրոս-
տանար, միւս կող-
մէն կըրթական վաս-
տակաւորները ի-

1921 ի ողիմպիականներն.

րենց աւանդութիւններուն կառչած՝ կ'ընդգի-
մանային: Սակայն այս երիտասարդները, աշ-
քերնին ուղղած գէպի ապագան, հաստատ
մնացին իրենց նոր շարժման մէջ և մարմնա-
մարզական միութիւններ կազմեցին: Առաջին
երեքը կազմուեցան 1888 ին Էգօլ Ալքասիէն,
Էգօլ Մօնօ և Լիսէ Լագանալ, իսկ միւսները
այս երեքէն ծագում առին:

Իրենց գիրքը զօրացնելու համար արիւ-
քիզմի ջերմ պաշտպանները միացան: Բասկալ
կրուսէի դաշնակցութիւնը լուծուեցաւ և
Գուպէրթէնի կոմիտէն Ժօրժ ար Սէն-Գլէրի
Միութեան ձուլուելով Արիւքիկ Սքօրներու Ֆը-
րանսական Ընկերութիւններու Միութիւնը կազ-
մուեցաւ, որուն ենթակայ են բոլոր Գլխաւրները
և դպրոցական միութիւնները և ֆրանսայի

երիտասարդութեան շահուն համար բոլոր բա-
ցողեայ սքօրներու—արիւքիկ, Ֆուրսօլ, գրիէր,
լուպլ, բենիս—վերին վարչութիւնը սասանձեց:

Մինչև հաս դատը՝ արդէն իսկ կէսէն
աւելին շահուած էր: Միայն համալսարանը կը
մերժէր փոխի իր յայտագիր-ծրագիրը, թէև
այսօր ալ լիւեներու մէջ յարմար ֆիզիքական
կըրթութիւն մը չեն տեսներ, սակայն վարժա-
րաններէն և զօլեժներէն դուրս արիւքիկ գլխաւ-
րներու դպրոցական ընկերութիւններու միանա-
լով բացօղեայ սքօրներու և ֆիզիքական կըր-
թութեան բարոյական առաւելութիւններուն կը
տիրանան, որոնք մարմինը կը զօրացնեն և
նկարագիրը կը ներգաշնակեն:

Ասանց յապաղումի, Պարոն Բիէր ար
Գուպէրթէնի և Պ. Ժօրժ ար Սէն-Գլէրի միջո-
ցով Անգլիոյ հետ սքօրական յարաբերութիւն-
ները սկսան: 1893 ին Րիկպի ի ֆրանսական
առաջին միութիւնը Անգլիա անցնելով երկու
մրցումներ բրաւ:

Այս տեսակ մի-
ջազգային հանգի-
սումներէ քաղուած
փորձառութիւննե-
րու շնորհիւ ֆրան-
սական բեզմիկ կող-
մակ և րպութիւնը
կատարելագոր-
ծուեցաւ: Արդարեւ,
բացօղեայ սքօրնե-
րը աշխարհիս ամենա-
մեծ խաղաղիչ գոր-
ծօնները ըլլալու

տանձանուած են և պատիւ պարոն Բիէր ար
Գուպէրթէնի, որ իր յատակատեսութիւնովը
Գօնկէսը սարքեց և որ 1894 ին արգի ողիմ-
պիական խաղերուն կեանք սուաւ:

Ֆիզիքական Պարսաւորիչ Կրթութիւնը

Պատերազմէն ի վեր Ֆրանսայի մէջ ֆիզի-
քական կըրթութիւնը և բացօղեայ սքօրները
հսկայ քայլեր առած են: Արդարեւ սքօրներու
գնահատելի արդիւնքները փաստացիօրէն պա-
տերազմի ընթացքին ի յայտ եկան: Ճակատը
միշտ մարդ զրկելու համար անհրաժեշտ եղաւ
հաւաքել այնպիսի մարդիկ, որոնք պահան-
ջուած ֆիզիքական կըրթութիւնը չունենալով,
հայրենիքի պաշտպանութեանը համար սկիզբ-
ները գէնք կրելու յարմարութիւնը չունէին:

Յեռոյ զարմացմամբ անհուկեցաւ որ մէկ քանի ամսուան բացօղեայ ֆիզիքական կանոնաւոր մարզանքէ վերջ այդ տկարակազմ նկատուածները՝ պատերազմի նեղութիւններուն և դժուարութիւններուն կրցան տակալ: Այս պոստ-ցող իրողութեան ի տես անհաւատները խանդավառութեամբ՝ ֆիզիքական կրթութեան նուիրուեցան և անգամ մը որ վտանգը անցած էր, այդ մեծ դասէն օգտուիլ ուզեցին:

Ասոնց չնորհիւ, կարելիութեան սահմանին մէջ, ֆիզիքական կրթութիւնը ֆրանսայի մէջ օրէնքով պարտաւորիչ պիտի ըլլայ:

Կարգ մը դժուարութիւններ յարուցին այն մարզիկը, որոնք կը կարծէին թէ պատերազմի ընթացքին գրի տաճուած այս օրէնքը զինուորական ծառայութեան մը պատրաստութեան բնոյթը ունէր: Սակայն ֆիզիքական կրթութիւնը և բացօղեայ սքօրները նպատակաւէտ չեն ըրած զինուորական ծառայութիւնը, և որ ամէն տեսակ մարզանքով ձեռք բերուած կարողութեան մը առժամեայ ցուցադրութիւնն է: Սքօրներուն բուն գաղափարականն է՝ աւսադել առողջ, ուժեղ, ինքնավստահ, հախաձեռնող ոգի ունեցող եւ ֆիզիքական, բարձրակարգ եւ իմացական տեսակետով հաւասարակեիլ մարդիկ, անշուշտ կարելիութեան սահմանին մէջ: Տարակոյս չկայ թէ այսպիսի մարդիկ, ինչպէս որ պատերազմի ընթացքին անհուկեցան, բնականաբար լաւ կուտնէր այլ կրնան ըլլալ:

Ֆիզիքական պարտաւորիչ կրթութեան օրինադիւր 1921, մարտ 24 ին խորհրդարանին և ձերտկոյտին կողմէ ընդունուեցաւ: Սակայն դործադրութեան չգրուեցաւ որովհետեւ ելժամական նախարարութիւնը այդ օրինադիւրին անտեսական պահանջներուն աակաւին գոհացում չէ կրցած տալ: Այդ ծրագրին նպատակն է երկու սեռերու համար ալ ֆիզիքական կրթութիւն պարտադրել, ազոց համար վեցերորդ տարիքէն սկսեալ մինչև անոնց նաւաստարմիկ կամ բանակ մուտքը և աղջիկներու համար ալ՝ նախնական և երկրորդական կրթութեան ընթացքին: Այն զգալի որ իրենց կրթութիւնը սակ մեջ կ'ստանան հաւասարասպէս պարտաւոր են նկատուողիլ օրէնքին տրամադրութիւններուն: Ամէն փոքրիկ՝ անձնական գիրք մը պիտի ստանայ, որուն մէջ պիտի արձանագրէ սկիզբէն մինչև զինուորական ծառայութեանն արձակուած թուականը տեսած իր ֆիզիքական

կրթութեան մանրամասնութիւնները: Ամէնէն կարեւորը այն է թէ՛ պէտական ծառայութեան մէջ մտնելու համար բնութեան մասնակցելու իրաւունք պիտի ունենան միայն այն քրտնացիները, որոնք ձեռքբերին պիտի ունենան իրենց հետեւած ֆիզիքական կրթութեան վերոյիշեալ կանոնաւոր վկայագիրերը:

Այս հիանալի օրէնքը գործադրութեան դնելու համար կարգ մը մարզիչներու պէտք պիտի ըլլայ, և ստանք ալ հարկէ որ բարձրագոյն կրթարաններու մէջ ուսանին: Բազաքական հաստատութիւնը, ժուան վիլի

վարժարանը մարմնամարզի ծովային վարժարանը և ֆիզիքական կրթութեան նահանգային կեդրոնները, մարզիկներու օլտարաստութեան անհրաժեշտ գործը իրենց միջև օլիտի բաժնին: Նըմանապէս ծրագրուած է կազմել բա

Պիկետեմը Հովիտի բանակում 924 ցօղեայ Աթոյներու Ազգային պաշտօնատունէ մը, պետական կազմակերպութիւն մը՝ որ իր վրայ օլիտի աւնէ ֆիզիքական կրթութեան բոլոր հոգը, սակայն այնպէս կը թուի որ ասիկա առայժմ արդիւններու պիտի հանդիպի, մասամբ անտեսական դժուարութիւններու և մասամբ ալ միջնահանգային անորոշութիւններու պատճառով:

Տեսեալական Պահանջ

Տարակոյս չի կայ որ օրէնքին գործադրութիւնը բաւական ծախսի դուռ պիտի բանայ և այս ընդարձակ ծրագիրը յաջողապէս կարելի է գործադրել մի միայն, եթէ կեդրոնական կազմակերպութեան մը ձեռքին յանձնուի: Այս պիտի նշանակէ որեւէ նախարարութեան պիտեմէն մաս մը դրամ քաշել: Սակայն, դէթ ներկայիս որոշ է թէ այդ օրէնքը 1922 ին գործադրութեան պիտի դրուի և ասիկա՝

համայնարանական և վարչական փոփոխութիւններու պատճառ պիտի դառնայ, բացօդեայ վայրերու շինութիւնը կամ հայթայթումը, լաւ կազմածներով մարմնամարզարաններու կառուցումը փամանակացոյցներու փոփոխումը եւ այլն:

Այսչափ՝ ֆիզիքական կրթութեան համար:

Բացօդեայ սքօրները տարբեր հարց մը կը ներկայացնեն և կառավարական կազմակերպութիւնը ինչ ձեւով ալ ըլլայ՝ ինք միայն կրնայ տջակցիլ որ՝ ամօլէթիկ միութիւնները իրենց զոյւթիւնը պահեն անոնց հայթայթելով հարկ եղած հոգերը եւ այլն:

Սքօրներ ազատ պէտք է ըլլան, մինչ մէկ կողմէն կարելի է պարտադրել որ ամէն երիտասարդ ֆիզիքական կրթութիւն մը տեսնէ, սակայն կարելի չէ ամէնուն պարտադրել որ կռվամարտութիւն ընեն, Ֆուրբոլ խաղան եւ կամ քէ ծովային խաղերու հետեւին:

Ֆրանսա եւս բացօդեայ սքօրներու մէջ բաւական կազմակերպում է: Մինչեւ 1920 յունիս ամիսը, արլէրիկ խաղերը միակ Միութեան մը իւնիօն տէ Սուիտքէ Ֆրանսէզ սք Սքօր Արլէրիկ ի հակակշիւն տակ կը գտնուէին, սակայն Ֆուլիսին և Օգոտտոսին այդ գրութեան վերջ գրուեցաւ և անոր տեղ իւրաքանչիւր սքօրներու համար անջատ կազմակերպութիւններ հաստատուեցան, որոնք միանալով կը կազմեն Գօմիքէ Նասիօնալ տէ Սքօր, որ նոյն ատեն ֆրանսական սղիմպիական կամիտէն է:

Ֆրանսայի մէջ ներկայիս անջատ միութիւններու թիւը 26 է, որոնց պէտք է միացնել տարբեր ութը միութիւններ ևս, ինչպէս Աեռօ Գիլիպը, Օրօօսպիլ Գիլիպը եւ Ռաուրդներու Միութիւնը:

Ֆրանսայի մէջ երեւցած յառաջդիմութիւնները Անվէրսի մէջ ի յայտ եկան: Այդ յաջողութիւնները ֆրանսացիներու համար պատրանքներու ծնունդ չեն տար. հակառակ որ շատ գործ տեսնուած է, տակաւին կատարուելիք ահագին աշխատութիւն կայ: Հին աւանդութիւնները մէկ օրէն միւսը կարելի չէ վերցնել: Սակայն ժամանակը և բնական պահանջը հարկ եղած յեղաշրջումը երեւան պիտի բերէ: Ֆրանսացիներու ամէնէն աւելի պէտք ունեցածը խաղաղայրերն են:

Ֆրանսայիք՝ Անգլիան կը կոչեն սքօր Մէքքէն և բաւական յաջողութեամբ կրցած են

հետեւիլ անոնց և լաւագոյն արդիւնքներ ձեռք բերելու մեծ յոյսեր կը սառնեն:

Թայմը

Թարգմ. Վ. Ս. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Մ.— Ֆիզիքական կրթութեան օրհանգստական այս պէտական ծրագիրը բարգամաբար ներկայացնելով, յոյս ունինք քէ վաղուան հայկական պետութիւնը կազմողները յարաններու, դասարաններու եով անպակաս պիտի ընեն մարզարանները, լաւ առաջնորդներով եւ լայն պիտեսեններով օժտուած: Կ'արժէ որ Հ. Մ. Ը. Մ. ք ազգին պատրաստէ մէկ քանի մասնագէտ մարզիկներ:

ՆՈՅՆ

Անկախ կարծիքներ

Այս ԽՈՐԱԳՐԻՆ տակ պիտի հրատարակենք այն բոլոր գրութիւնները՝ որոնք պիտի վերաբերին մեր շարժումին բացասական կողմերուն: Պիտի խնդրենք մեր բարեկամներէն որ հաճին իրենց բոլոր թեր ու դէմ կարծիքը յարմար, մարզական և սկաւտական շարժումի մասին:

Ստորեւ կուտանք մեր յարգելի աշխատակից և Հ. Մ. Ը. Մ. ք գործօն անդամներէն Պ. Յ. Թ. Հինգլիանի մէկ գրութիւնը որ շատ լուրջ հարց մը կը յուզէ և իրաւացի Արդեօֆով մը կը վերջացնէ: Պատրաստ ենք այս գրութեան արուելիք լուրջ պատասխանները հրատարակել: Թ. Խ.

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍԲԱՆՁԵԼԻ ԵՆ ԲԱՅՅ...

Օգոստոս 7

Անհանգստութիւն մը բոլ չի սար ինծի՝ ներկայ ըլլալ Հ. Մ. Ը. Մ. Սկիւսարի Մասնաճիւղին Ոլիմպիական մրցումներուն: Բարեբաղդաբար, կայ երեսակապութիւնը, մարզուն երջանկութեան — քէպէս նաեւ դժբաղդութեան — այդ ամենանգօր ազգակը, որ սենեակիս պատերուն մէջէն մանրամասնօրէն կը պակեւացնէ ինծի մրցումները:

Ահա մրցավայրը, Մասնաճիւղին կամփն եւ յարասե նիզերուն ճնրհիս՝ պէտերուն պատշաճեցուցում եւ կերպարանափոխ եղած ընդարձակ գետին մը, զոր Հ. Մ. Ը. Մ. Սկիւսարի մասնաճիւղին տրամադրութեան տակ դրամ է ազնիւ Հայ մը: Իտեալը իրականացնող կամփ. վեհանձնութեան ժեպը. այս երկու պակեւերնը՝ ընդելուգւած՝ կը ներկայանան ամէնէն առաջ երեսակապութեան առջեւ: Աւ մրցավայրը կ'արքնցնէ պատ

կերը խաղաղալըին, ուր երիտասարդներ, ա՛յնիսկ օգտակար, առողջապանիկ եւ բարոյական կերպով կը գործածեն իրենց մարմնական ոյժերը:

Ահա՛ տղայք, անձնագրագրութիւն սիրուն խորհրդապատկեր: Ահա՛ վազները, հեծելանիւնով արեւանակները, զանազան տեսակ ուսումները, զնդակարձակութիւնը, նիզակարձակութիւնը, քակաւանակարձակութիւնը: Մրցակցութեան ոգին ծայր աստիճան լարուած է, հարսկուած՝ խախտչի հոգեբուխ բացազանչութիւններով, որոնք նախասիրուած մրցակիցի մը հասցէին կ'արձակին՝ Սղենդորի մը նախանձը շարժող ձայնով մը:

Ու ծափահարութիւններ մոլեգին, կեցցէներ, հուրումներ:

Ի՞նչ կը ծափահարեն: Շատեր կը ծափահարեն հարսարութիւնը. ոմանք ալ — անոնք որ իմաստաւոր եւ բարոյագէտի յառնումով ունին՝ կը ծափահարեն կորովը, անպատեալ յաջողելու աննկուն յամառ կամքը: Հասած է երանութեան այն վայրկեանը որուն արտաբերութիւնը կ'սպասեն յաղթականները, ընդունելու համար մրցանակները իրենց կուրծքերուն վրայ:

Հանդէսը աւարտած է: Երեսակայութիւնս ալ իր դերը աւարտած է. անոր աչքերովը տեսայ, սենեակիս մէջէն — նեք սիրական սենեակ անխնայեալ — այն ամէն բան զոր պիտի տեսնէի՝ երբ առողջական վիճակս թոյլ տուած ըլլար ինձի հանդիսատես ըլլալ մրցավայրին մէջ:

Անեւեռոյր կ'ըլլայ երեսակայութիւնս՝ ուղեղ-հոգիս բեմին վրայէն, իր տղայը տալով խորհրդածութեան:

Ու կը մտածեմ.

Գարեւոր, մարմինը անզոսնելի վերջ՝ ինպատակ հոգիին, արդեօք հակառակ ծայրահեղութեան մը մէջ չե՛նք ինկած, մարմինին նուիրելով ամէն պատիւ ու հոգածութիւն՝ ի վնաս հոգիին, մոռնալով թէ՛ երբ առողջ մարմինը պայման է առողջ միտքի համար, միտքն է որ կը շինէ մարմինը. մոռնալով, ամէն պարագայի մէջ, թէ մարմինին եւ հոգիին ներդաշնակ մեակումով միայն կարելի է ապահովել մարդկային արձե՛քին մեծագոյն արդիւնաբերութիւնը: Արդեօք աւելի նիւզ բան մը բրած չե՛նք ըլլար, հետեւաբար, մրցումներ հաստատելով մարմինն եւ հոգիին համար միանգամայն եւ միասնաբար, եւ մրցանակներով փաշարելով զանոնք որ երկու մրցումներուն մէջ միանգամայն յաղթող հանդիսացած են:

Մրցումներու ներկայ դրութեամբ, արդեօք

նպատած չե՛նք ըլլար անհասական մրցակցութեան ոգիին մեակումն, որ ցուայի համեմատութիւններ առած է եւ կ'անկէ հետզհետէ՝ մեր օրով: Արդեօք կարելի չէ՞ այնպիսի դրութիւն մը ընդունիլ ուր դիմացինը ճգնելու բնագոյր հարակ չի գտնէ, այլ՝ ընկերային առաքինութեանց պատշաճելու ուղղութեան մէջ դրուի:

Արդեօք անխոհեմութիւններ եւ անգործիւններ չե՛նք գործեր ակամայ, մրցումի ընդունելով եւ գուցէ հրախելով այնպիսի պատշաճութիւններ եւ երիտասարդներ արտն ունին առողջ սիրտ, բայց չեն վայելեր կարգ մը ուրիշ գործարաններու թողատու առողջութիւնը, ինչ որ երեսան պիտի բերէ արեան, մեզի, եւլլն. քննութիւնը:

Արդեօ՞ք... արդեօ՞ք...: Ինչո՞ւ պէտք է որ ամէնէն հրապուրիչ եւ սիրելի բաներն ալ արեւ դժխեմ արդեօքը:

3. Թ. ՀԻՆԴԼԵԱՆ

Սիրելի Վանրաւ

Չմեռը ընդհատեց մեր սկսուածական արեւանակները, հազուադէպ բացառութեամբ, եւ սխալեց մեզ գոհանալ ամուսն արեւաններու յիշատակովը:

Բայց ասիկա չ'արդարացներ մեր լեացած ընթացքը եւ կը հակասէ մեր սկսուածական պարտականութեանց: Անընդհատ գործել եւ նորանոր յառաջդիմութիւններ ընելու է:

Սկսուած մը միշտ կրնայ իւ պարագայով ժամերէն գտնէ օրական կես ժամ յաշկացնել սկսուածական վարժութիւններու որով արտի գոհունակութիւնը կ'ունենայ գէր բան մը աւելի ստրկած ըլլալու:

Այնպիսի վարժութիւններ կան որոնք ամառը աւելի դժուար ընել բան ձմեռը. օր. Սկսուած մը կրնայ ձմեռ ասեմ սենեակի մէջ. դրօշախօսութիւնը, Մօրսի այլուրէնը, սպայակոյտի փարսէս կարգալը, բժշկական անմիջական դարմանները եւլլն, սորովի եւ ասոնց համար ալ կարծեմ բաց օդի եւ ոչ ալ արեւաններու պէտք կայ:

Եզրակացնելով ըսեմ թէ ձմեռը արգելի մը չէ սկսուածութիւնը լինելու: Սիրով ձեռնդ կը սեղմեմ:

Չորս խմբակի դեր-Առաջնորդ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԻԹԻՒՅԵԱՆ

ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒԹԵԱՆ ԱՐՅԵՍՏԸ

Հետախուզութիւնը այն-
քան օգտակար է աղոյց միտքը
զարգացնելու համար, որքան
զպրօքներու սորվեցուցած մա-
թեմատիքը. միեւնոյն ատեն ա-
ւելի հետաքրքրաշարժ ըլլալու
առաւելութիւնը ունի ան: Մեծ քայլ մը աւանը-
ւած կ'ըլլայ աղուն զարգացման համար երբ զիսե-
լը և ՏՐԱՄԱԲԱՆԵԼԻ Իրեն սովորութիւն զարձած
ըլլան: Այս ուսման անհրաժեշտութիւնը կա-
րելի չէ ուրանալ, և ենթադրուածին չափ
գծուար ալ չէ: Կը բաւէ անգամ մը փորձել
զայն, անոր հաճոյքը զգտլու և ամէնէն ա-
մայի ճամբան զուարճալի զարձնելու համար:
Ատոնցմէ զատ հետախուզութեան արհեստը
մարդուս կեանքի ընթացքին շատ պարագա-
ներու մէջ կրնայ օգտակար ըլլալ: Անտառի
մը մէջ թող ձգեն՝ մարդ մը, շուն մը, ձի մը
և ազաւնի մը, ամէնուն համար ալ այդ տեղը
անձանօթ, սակայն շրջակայքը ընակչութիւն
ըլլայ, պիտի տեսնուի որ աղաւնին՝ դէպի իր
աղաւնոյր պիտի թռի, ձին՝ իր ախտին
ճամբան պիտի բռնէ, շունը՝ հոտտելով դէպի
իր ընակավայրը պիտի վերադառնայ, այդ
կենդանիներէն միայն մարդը պիտի գտնուի
չփոթ կացութեան մը մէջ աստին անդին թա-
փառելով, որ «ուղղութեան ընաղդ» ը չ'ունի:
Ուրեմն անհրաժեշտ պէտք մըն է իրեն այդ
ընաղդին պակասը լրացնել մասնաւոր կրթու-
թեամբ մը, մանաւանդ երբ («կատարեալ մարդ»
մը ըլլալու գիտաւորութիւնը ունի):

Եւ սակայն, նախկին մարդը այդ ընաղդը
ունէր: Հոտտելու պակասին փոխարէն գոնէ
դիտելու կարողութիւնը զարգացած էր, ան
գիտէր հետքեր, ուղղութեան կէտեր, նշան-
ներ ճանչնալ՝ որոնք թոյլ կուտային, ընդար-
ձակ անտառներու անել ուղիներուն մէջէն
իր ճամբան գտնել, մարդոց և կենդանիներու
հետքին հետեւիլ և հետեւութիւններ հանել,
այս զգայնութիւնը անհետացաւ քաղաքակրթ-
ութեամբներուն քով՝ անոր անհրաժեշտութիւն
չը դրուելով. սակայն ան մնացած է
վայրենիներուն մօտ:

Ամէն անոնք որ ուսումնասիրած են կար-
մրամորթ հնգիկները, անոնց խնայական, բա-
րոյական և ֆիզիքական զարգացումի մասին
զարմացած են:

Իրենց յատկութիւններէն են՝ նախազգը-
շութիւնը, կորովը կամքը, վճռականութիւնը,
դիտելու սովորութիւնը, զգայնութեանց նրք-
րութիւնը, և ուրիշներ: Կարմրամորթներու
այս կեանքը ուսումնասիրութեան մեզի ըն-
զարձակ ստաբիլ մը կուտայ և սորվելակեր-
պի օրինակ մը: Սպաներ, հետախուզներ, գոր-
ծով սեսան մեր «վայրենի» կոչած այդ ցեղին
յատկութիւնները, մշուշէն, անապատին, խիտ
անտառին մէջ գտնուելու պարագային՝
անոնց մտայնի սովորութիւններէն՝ քաղա-
քակրթութեամբները դատելու ունին աւանելիք:
Ահա ինչու Զօր. Պէտրին-Բաւուրը, օգտակար
դատեց սկսաւստութեան մէջ մտցնել հետա-
խուզութեան արհեստը: Դիտելու և հետեւ-
ցնելու կարողութիւնը մարդուս ամբողջ
կեանքի ընթացքին համար օգտակար է:

Դիտելու և հետեւցնելու արհեստին ու-
սուցման սկզբունքները գրաւոր կերպով բա-
ցատրելը դժուար է, ասոր միակ դիւրին մի-
ջոցը գործնականին հետեւին է, միայն քանի
մը օրինակներով և ուղղութիւններով պէտք է
բաւականանալ, խոյ մնացեալը ձեր գտնուած
պարագաներէն պէտք է հետեւցնել:

Դիտելու և հետեւցնելու կարեւորութիւնը
մեծ է. տղաք այս յատկութեան շատ ընդու-
նակ են, սակայն հետզհետէ կը կորսուի եթէ
փորձ կատարուի:

Դիտելը սովորութիւն մըն է գոր պէտք
է զարգացնել աղուն մէջ, հետք ճանչնալու
հոգը ընականօրէն կը մղէ զինք տրա-
մարանելու քաղաւած փորձերու վրայէն և ա-
նոնց նշանակութիւնը ի յայտ բերելու:

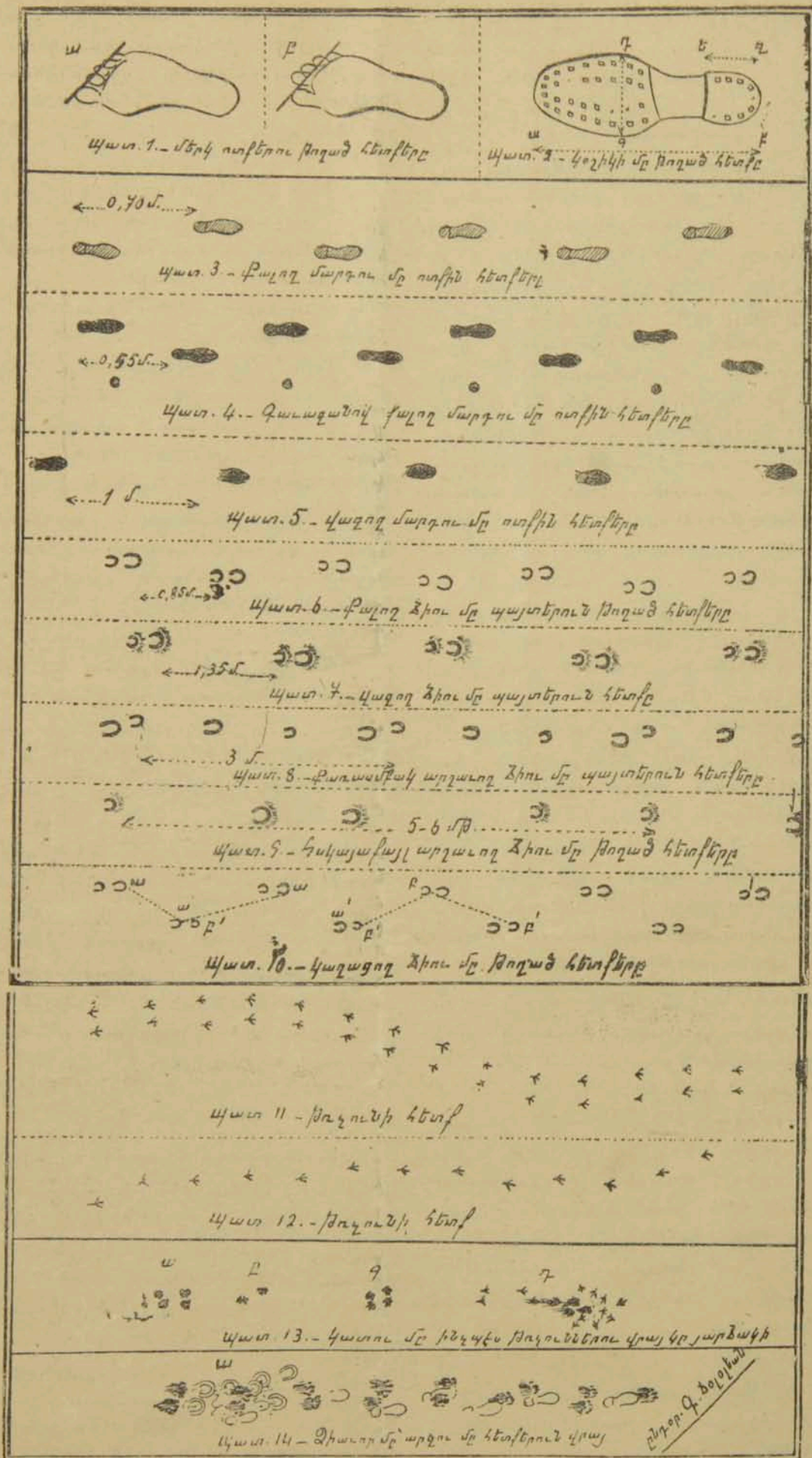
Հետախուզութեան այս ունեցած առաւե-
լութիւններուն և օգուտներուն տեղեակ ըլլալէ
վերջ կարելի չէ անտարբեր կենալ: Մինչեւ
հիմա եթէ այդ փորձերը մեր մէջ ընդհանրա-
ցած չէին, գոնէ պէտք է սկսիլ:

Հետախուզական փորձերու եղանակն է
հիմա. ահա ցեխոտ գետնին վրայ աղուէսին
ձգած հետքերը կը տեսնեմ, եթէ անոնց հե-
տեւիմ զայն որջին մէջ թաքնուած պիտի
գտնեմ: Զիւնին վրայ նապաստակին հետքերը
ահա՛, տկանջէն բռնելը, իրենց խմբակով մի-
ասին առաջնորդներուն կը ձգեմ!

ՊԻՍԷՆ ՊԵՐԷՔՅԵԱՆ

Այս պատկերներն են բացատրություններ տես էջ 153

ԲԱՅԱՏՐՈՒՅԻՒՆ ԷՋ 152Ի ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

Պատ. 1 Ը ցոյց կուտայ մերկ սոքերու մատնե-
րուն թողած հետքերուն միջև եղած տարբե-
րութիւնները Այս տարբերութեան յատկանշական
մասը կը կազմէ մատնեբուն զիծը որ կը տարուի
բ'ամատին և ճկոյթին ծայրերէն: Միւս մատները
այս դժին նկատմամբ զանազան գիրքեր կ'ստանան
զանազան անձերու քով, բայց միշտ միեւնոյն հեռ-
քերը կը թողուն միեւնոյն անձին քով: Ա. և Բ. Ը կը
պատկանին երկու տարբեր անձերու: Այս հետքերը
ցատուն կերպով կ'երևան իրենց գիրքով ձեռով
և տարածութեամբ ձիւնի, աւաղի, ցեխի կամ
փոշիի վրայ: Բայց մերկ սոքերու հետքերուն այն-
քան յաճախ կարելի չէ հանդիպիլ որքան կոշիկի
հետքին:

Պատ. 2 ր հետքն է կոշիկի մը որ իր տակը կը կրէ
երկայ զամեր: Այս հետքին ա, ր, գ, դ, ե, զ տարա-
ձութիւնները կոշիկին, կրունկին և լինի մեծութեանց
չափերն են: Դամի այն տեղերը որոնք կէտով մը
նշանակուած են պակասած գամերը ցոյց կուտան:
Պզտիկ ուշադրութեամբ մը կարելի է այս կարգի
չատ մը օգտակար հետեւութիւններ հանել, որոնք
մեծապէս կը նպաստեն մեր փնտռութեանքերու յա-
ջողութեան:

Այսպէս ամէն մտող քալելու մասնաւոր ձեւ
մը ունի, կան որ գէպի դուրս կամ գէպի ներս ծուռ
կը կոխեն, կան որ մէկ սոքը շտակ միւսը ծուռ կը
կոխեն: Այնպէս որ այս հետքերուն մանրամասնու-
թեանց ուշադիր գննութիւնը ոչ միայն խու-
զարկութեանց մէջ չի շփոթեցնէր մեզ այլ նաեւ
հետապնդուած անձը ձեռք անցնելէ վերջ թոյլ
կուտայ այս ճշմարտութիւնները իր իսկ սոքին
վրայ ապացուցանել, որով այս տեսակ պարագա-
ներու մէջ անհրաժեշտ է ոչ միայն ճիշտ կերպով
կարենալ հետքերուն հետեւիլ այլ նաեւ, ընդօ-
րինակել հետքին պատկերը, նշանակել տարածու-
թիւնները և ցոյց տալ գամերուն գիրքը և քա-
նակը: Այս արդիւնքները ձեռք բերելէ վերջ այս
անգամ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել թէ արդեօք
մեր հետապնդած ներքին զուգահեռական ուրիշ
ո և է հետք կամ հետքեր կա՞ն:

Պատ. 3 և **4** ր ցոյց կուտան երկու ընկերներու
սոքերուն հետքերը ուր առաջինին հետքերը իրար-
մէ աւելի բաց և աւելի մակերեսային են քան
երկրորդինը ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ առաջին
անձը աւելի թեթեւ կը կշռէ և աւելի երկայն սը-
րունքներ ունի իսկ երկրորդը համեմատաբար
աւելի ծանր կը կշռէ և նուազ երկայն սոքեր ունի,
ասկէ դատ յաջորդաբար երեւցող կանոնաւոր
պզտիկ կտր հետքերը ցոյց կուտան թէ այս վերջինը
իր ձեռքը գաւազան մըն ալ ունի: Եթէ պզտիկ
սոքի հ'տքերու ալ հանդիպինք, ասիկա ալ ցոյց
կուտայ թէ անոնց ընկերացած է նաեւ պատանի մը:

Պատ. 5 ին մէջ երկու յաջորդական հետքերու
միջև գտնուած հեռաւորութիւնը, մօտաւորապէս
մէկ մեթր, անոնց գրեթէ նոյն զձին վրայ գտնուելը
և աւելի մատնեբուն թողած ուժգին հետքերը, ա-
միջապէս համոզում պայայնել կուտայ թէ այդ
անձը վաղելով գացած է:

Պատ. 6 ր ցոյց կուտայ կանոնաւոր գնացքով
քայլած ձիւս մը սոքին հետքերը, ուր հեռաւորու-
թիւնները միշտ իրարու հաւասար են: Հոս ալ պէտք
է նկատի առնել պայտին ձեւը, մեծութիւնը, խո-
րութիւնը եւն: Երբ հետքերը նուրբ և մակերե-
սային ըլլան կը նշանակէ թէ ձին փոքր է և
նուրբ կազմ ունի:

Պատ. 7, 8, 9, յաջորդաբար ցոյց կուտան վա-
զոյ, քառասորակ և հակայաքայլ արշաւող
ձիւրու թողած հետքերը իրենց խտութեամբ, առջևի
և ետեւի սոքերու յարաբերական գիրքով ու անոնց
միջև գտնուած հեռաւորութեամբ:

Պատ. 10 ր ուրիշ հետաքրքրական երեւոյթ մը
կը պարզէ, հոս ա և ւ' կենդանիին երկու ետեւի
սոքերը կը ներկայացնեն իսկ ր և ր' առջևի երկու
սոքերը: Բնականոն ձիւս մը քայլերը գիտենք որ
միշտ համաչափ և կանոնաւոր կ'ըլլայ և յաճախ
ձին քայլած միջոցին ետեւի երկու սոքերը առջևի
երկու սոքերէն քանի մը մատնաչափ առաջ կը
կոխէ: Բայց երեք սոքերուն հետքերը ցոյց
տուող ա, ր, ր' միշտ համաչափ և կանոնաւոր
գնացք մը ունենալով հանդերձ չորրորդ սոքը
ներկայացնող ա' ը, անկանոն գնացքով յառա-
ջացած է, և փոխանակ ր' էն առաջ իյնալու ինչ-
պէս ա ը ր էն, միշտ անկէ ետ եկած է, ինչ որ հե-
տեւցնել կուտայ թէ ձիւսն ետեւի աջ սոքը կը
կաղայ, այս պատճառով է որ կենդանին այս վերջի
սոքը իր որոշ տեղը չհասցուցած, ցաւի երնի ապ-
ղեցութեան տակ օտարուած է կէս ճամբան գետին
գնել:

Պատ. 11 և **12** կը ներկայացնեն թռչուններու
սոքերուն հետքերը: Առաջին ակնարկով իսկ կ'ե-
րեւայ որ Պատ. 11 ին մէջ թռչունը ցատկելով յա-
ռաջացած է, որովհետեւ երկու սոքերն ալ միշտ
միասին տեղափոխուած են ինչպէս կ'ընեն ճնճող-
ները և ուրիշ թռչուններ: Իսկ երկրորդ պատկերին
մէջ թռչունը քայլած է որովհետեւ անոր հետքերը
կը նմանին քայլող մարդու մը սոքի հետքերուն:
Ասկէ ալ կրնանք հետեւցնել թէ այդ հետքերը կը
պատկանին թռչուններու, ինչպէս ազաւնիի, տատ-
րակի, հաւի և այս կարգի ուրիշ թռչուններու:

Պատ. 13 ն ալ ուրիշ հետաքրքրական երեւոյթ
մը ցոյց կուտայ: Հոս երկու տեսակ հետքեր
նշմարելի են՝ մին, ձախ կոյմը կատուի մը սոքերուն
հետքերը միւսը, աջ կողմը՝ թռչունի: Պզտիկ ուշա-
դրութիւն մը ցոյց պիտի տայ թէ այս հետքերը կը
պատկանին կատուի մը՝ որ փորձած է թռչուններու
խումբի մը վրայ յարձակիլ: Ինչպէս ամէնքդ ալ
գիտէք, կատուն մեկի մը կամ ուրիշ ո և է որտի մը
վրայ յարձակելու պարագային նախ քանի մը երկ-
վայրկեան կձկտած վիճակի մէջ, զարանակալ
կ'սպասէ անշարժ գիրքով: Ատիկա ցոյց կուտայ
պատկերին, աի վիճակը, յետոյ շատ կամաց նախ
մէկ յետոյ միւս սոքը առջև նետելով (ր վիճակ)
երկրորդ ստում մը կ'ընէ գ գիրքը առնելու համար,
որպէսզի իր զոճի աւելի մօտենայ: Այս վերջի
գիրքէն է որ իր վճռական յարձակումը կը գործէ,
դ գիրքին մէջ ուր կ'երևան նաև խուճապի մատ-
նուած թռչուններու սոքի հետքերը:

Պատ. 14 ին մէջ քանի մը տեսակ հետքերու կը հանդիպինք: Նախ կը տեսնենք կօշիկի յաջորդական հետքեր ուրեմն մարդ մը քալած է, յետոյ միայն մէկ կողմէ պայտի հետքեր, ուրեմն ձի մը եկած է և հոտ կանգ առած, անկէ վերջ կը հանդիպինք թաթի հետքերու որոնք արջի մը ստքերը կը ներկայացնեն: Ամիջապէս կը հետևեցնենք որ, արջի մը հետապնդութեան վրայ եղող ձիաւոր մը, ս կէտին գալէ վերջ ձիէն վար իջած ու իր հետապնդութիւնը հետիոտն շարունակած է:

Այս դիտողութիւնները, զննութիւնները և հետեւութիւնները կարելի է դեռ եւս երկարել, սոսուսնասիրելով ոչ միայն մեզի ընտանի այլ նոյն իսկ վայրի և օտար կենդանիներու հետքերը: Ասկէ զատ ուսումնասիրելով կառքերու հեծելանիւններու, ինքնաշարժերու անիւներու հետքերը կարելի է մեզի օգտակար հետեւութիւններ հանել:

Հայ Սկաուտներ, կը տեսնէ՞ք ուրեմն թէ որքան օգտակար արդիւնքներ կարելի է ձեռք բերել մեր այս պարզ բայց ուշադիր խուզարկութիւններուն շնորհիւ: Ամէն օր և ամէն տեղ գրեթէ այս կարգի առիթներ կը ներկայանան, բայց քանի՞նք կարելի է գտնել որոնք լրջօրէն հետաքրքրուին և զբաղին մտացի և շինիչ զննութիւններով: մեզմէ շատեր մասը աչքը բաց կոյրեր են, բնութիւնը ինչ որքան չելի երեւոյթներ ունի որոնք լիուրի կարենալ տեսնելու, ըմբռնելու և հասկնալու: Բոլոր կարողութիւնները պարզեւած ըլլալով մեզի, չենք կրնար կամ չենք ուզեր յաճախ այդ բարիքներէն օգտուիլ: Չբաւեր միայն տեսնելը, պէտք է նաեւ դիտել զիտնալ: Իրաւ է թէ դիտողութիւնը տեսողութեան շնորհիւ կ'ըլլայ, բայց առանց դիտողութեան եղած տեսողութիւնը բաւական չէ մեր հետաքրքրութիւնը գոհացնելու, առանց անոր շատ կէտեր մեզի մօտ վրտի մնային: Եթէ տեսողութեան կարողութիւնը ամէն մարդ ունի, դիտողութիւնը սակայն շատ քիչերն է որ ունին: Ահաւասիկ թէ ո՛ւր է սկաուտին տարբերութիւնը սովորական անհատներէ:

Սկաուտը կը տեսնէ ու կը դիտէ միանգամայն:

Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆ

ՀԵՏՔ ՃԱՆՉՆԱԼ ՈՒ ԱՆՈՆՑ ՀԵՏԵՒԻԼ

Այս ալ այն փորձերէն է որ կարելի չէ գիւրքի մէջ սորվել: Բայց մի կարծեր թէ քննութիւնը կնճռոտ պիտի ըլլայ. կէս քիլոմետր երկայնութեան մը վրայ ստաջուց պատրաստուած հետքերու հետեւիլ սա առաւելն 16 վայրկեանէն — շատ գիւրքի գործ է աչքը բաց սկաուտին համար:

Բայց բնական հետքերու հետեւիլ աւելի դժուար է, այս յատկութիւնը ստանալու համար յարատեւութիւն, սուր աչքեր, արթնութիւն ու շատ տրամաբանութիւն պէտք է:

Սկաուտը պէտք է անհրաժեշտաբար ընտանի ըլլայ հետքի հետեւելու արհեստին: Դիտելով թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ լեռներուն ու գաջտերուն վրայ, երեւան պիտի հանէ շարք մը, նախապէս

իրեն անձանօթ, մանրամասնութիւններ որոնք շատ պիտի դուարացնեն զինքը:

Շատ սխալ պիտի ըլլար այն գաղափարը թէ հետք ճանչնալու գործը սխալութեան աւելորդ կամ երկրորդական աշխատութիւններէն ըլլար, ընդհակառակը, տղուն դատարարական համար գործածուած միջոցներուն ամենազօրաւորներէն մէկն է ան:

Ուրեմն երբ խմբակը լեռան ճամբաներուն վրայ է, պէտք է վարժութիւն ընէ ուսումնասիրելու բնութիւնը. թող հետաքրքրուի զինք չըջատատող մինչեւ իսկ ամենափոքր նշաններէն ու շարժումներէն անկէ կ'անցնի յաճախ նաեւ աղուկը:

ԱՐԱՅ ՏՕՄԻՆԵԱՆ

ՇՆՉԱՌՈՒԹԻՒՆԻԸ

Ես հոս պէտք չ'եմ զգար շնչառութեան քիմիագիտական երեւոյթներուն վրայ խօսիլ, այլ միայն կը բաւէ ըսել թէ՛ շնչառութեան նպատակն է մաքրել արիւնը ածխային թթուէն (Acide Carbonique) և տեղը դնել թթուածին (Oxygène) որ մթնոլորտին մէկ մասը կը կազմէ: Մենք լաւ գիտենք թէ՛ միշտ թոքերուն մէջ պէտք է զրկել մաքուր օդը, և դուրս հանել ազոտ օդը:

Այս շարժումները յառաջ կուգան երկու գործողութիւններով.

1. Ներշնչումով — 2. Արտաշնչումով

Կանոնաւոր ներշնչում. — Կանոնաւոր շնչել երբ կ'ըսենք, պէտք ենք հասկնալ, այսինքն գործածել ստոծանին (diaphragme) և ոչ թէ միայն կուրծքի վերի մասը, որը կ'ըսենք անկանոն շնչառութիւն: Շնչառութեան ժամանակ ստոծանին կծկուելով կը մեծցի է կուրծքի վանդակը զրկելով թոքերուն մէջ պէտք եղած օդը, իսկ երբ թուլ վիճակի մէջ է կուրծքը կը փոքրնայ և թոքերուն մէջ եղած օդը դուրս կ'ելլայ: Կանոնաւոր շնչառութեան ժամանակ ստոծանին շարժման մէջ կ'ըլլայ, իսկ անկանոն շնչառութեան պահուն կը մնայ անշարժ և որուն տակ գտնուած գործարաններն ալ անշարժութեան կը մասնուին:

Անկանոն շնչելու կը վարժուի մէկը երբ փոքր է. երբ կուրծքը սեղանին կը կռթնցէ, ուժով սեղմուած դօտիներ, ևլլն. որոնք պատճառ կ'ըլլան անկանոն շնչառութեան:

Ահա թէ ինչ արդիւնք կուտայ կանոնաւոր շնչառութիւնը. կուրծքի վանդակը կը մեծնայ աւելեւէն և հտեւէն, կողմնակի և վերէն ու

Թերթիս նոյնքերի թիւը՝ ուշ հրապարակ կը հանենք կարգ մը կազմակերպական պատճառներով և սակայն մեր բաժանորդները ոչինչ կը տուժն անով՝ քանի որ 24 թիւը անպայման կ'ստանան տարւան շրջանին, անմիջապէս պիտի տանք միքանի թիւեր ևս որմէ վերջ ամեն 15 օրը անգամ մը հրապարակ կ'ելլէ մեր թերթը: Թող ներող ըլլան մեր ընթերցողները:

Վարչութիւն

ու վարէն, երբ առաջին գործողութիւնները կը կատարուին կողերուն և լանջողի միջոցաւ. գալով կուրծքն՝ կը խոչորնայ, այն առան հրբ ստոծանին կ'իջնայ և թոքերը որոնք կուրծքի վանդակին մէջ կը գտնուին, այս գործողութիւններէն կ'ընդլայնի և դուրսի օդը կը թափանցէ ներս: Չի մոռնանք ըսելու որ, անկանոն շնչառութենէ երբեմն յառաջ կուգայ պնդութիւն և անմարտողութիւն:

Եթէ կ'ուզէք հասկնալ մէկմու մը կանոնաւոր շնչառութիւնը ուղիղ դիրք առնել սուէք անոր, և ամիջապէս աջ ձեռքը դնել սուէք ճիշդ ստամոքին խոռոչին տակը, և ձախ ձեռքը կուրծքի լանջողի մէջտեղը, պարպել սուէք այն առան շունչը պիտի տեսնէք որ, աջ ձեռքը դէպի յառաջ պիտի գայ որովայնի մկաննի միջոցաւ, ճիշդ այն պահուն որ շնչառութիւնը կը կատարուի. մինչեւ ձախ ձեռքը պիտի մնայ անշարժ, իսկ եթէ կատարել տաք զօրաւոր շնչառութիւն մը այն ստեն ձախ ձեռքը կուրծքին կը բարձրանայ, և սակայն միշտ աջէն յետոյ, իսկ բոլորովին հակառակ շարժում մը կը կատարուի արտաշնչման ժամանակ. արտաշնչման ժամանակ, որուն նպատակն է դուրս վանել ազտոտ օդը, յառաջ կուգայ հետեւեալը, թոքերը կուգան իրենց առաջուան ձեւին, կողերը կը հետեւին նոյն օրինակին, ստոծանին կը բարձրանայ, որով կուրծքը փոքրցած կ'ըլլայ, և այդպէսով օդը դուրս կելլայ. թէ՛ ներշնչման և արտաշնչման մկանները շատ մեծ դեր կը խաղան այս երկու գործողութիւններուն մէջ: Կանոնաւոր շնչառութիւնը կը պահանջէ միեւնոյն տեսն երկար և խորունկ շնջել, և սակայն շնչառութեան պահուն պէտք չէ շունջը բռնել, նամանաւանդ իրբ երկար ժամանակ կատարուի և ծայրայեղութեան տարւելի, շունչը բռնելու պարագային շատ մը մտանք յառաջ կուգան, ինչպէս՝ արեան շրջանի գործարաններու խանգարում, ուղեղա-

յին արիւնահոսութիւն (l'hemoragie Cerebrale) նաեւ աղեթափութիւն (hernies):

Փայտահատները և հացագործները լա հասկցած են այս վտանգները, գիտեն գործածել իրենց մկանները առանց նեղելու, և ճրնջելու իրենց կուրծքը: Անշուշտ տեսած էք. ուժգին շարժման մը միջոցին անոնք հա՛! բացազանչութիւնը կ'ընեն՝ դուրս հանելով թոքերուն մէջ գտնուած օդը՝ փոխանակ պահելու, միեւնոյն տեսն արգիլելու անմիջական կերպով խանգարուած արեան մուտքը սրտին մէջ:

Երբ շնչառութիւն մը կարճ է և անկանոն և երբ անհար կ'ենթարկուի մկանային ծանր աշխատանքի մը, յառաջ կուգայ շնչասպառութիւն (Essoufflement) որմէ կը հետեւցնենք թէ՛ արեան շրջանը խանգարուած է, սիրտը կ'սկսի արագ արագ զարնել, ու այլևս անկարելի կ'ըլլայ շարունակել գործը:

Նկատի պէտք ենք առնել նաև թէ կուրծքի մը ծաւալումը միտին թոքերէն չէ, և պէտք չէ վստահիլ ըսելով թէ՛ ձեր թոքերը զօրաւոր են այլ այդ ծաւալումը միեւնոյն տեսն շնչառութեան մկաններէն և կողերուն առաձգականութենէն (Elasticité) ալ է:

Կուզեմ երկու խօսք ալ ընել օդի մասին, ինչպէս գիտենք օդը կեանքին ամենակարեւոր սնունդն է, և սակայն չեմ ուզեր ծանրանալ մաքուր օդին օգտակարութեան վրայ, միայն կը բաւականանամ ըսելով, ունեցէք բաց օդեայ կեանք մը որքան որ կարելի է, փախուստ տուէք այն տեղերէն, ուր օդը ապականած է և չէ նորոգուած՝ մէկ խօսքով՝ գիշեր ցերեկ առատօրէն շնջեցէք, ամէնամաքուր օդը շատ օգտակար և կորովիչ է և սակայն զգուշացէք խոնաւ օդէն:

Աղեխանդրիտ

ՍՏԵՓԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆ

Խամբանաղի Ռուսոցիչ
Վկայեալ Լիօնի Ակադեմիէն

Պատկերագրեց՝ Ա. ՍԱԿԱՍԻԱՆ

Հեղինակ՝ EMILIO SALGARI

Իր. Թրգմ. Հ. ՅԱՆՈՐՈՍ ԲՈՒՊՐՁԵՂԵԱՆ

Ե. ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐ ՆԵՏՔ ՄԸ

Յառեկին առջև կը լսուէր մի զարհուրելի մանչիւն Բարայրներու արծազանգները այդ դըզրդիւնը կը կրկնէին այնպիսի սաստիկութեամբ որ՝ կարծես երկու երեք հարիւր քայլ անդին ահազին ջրվէժ մը կար։

— Թիւրը առէք, պտուսց երկրաչափը, լապտերը դէպ յառաջ երկնցնելով։ Որչափ որ նաւերնիս ժայռի մը պէս ամուր է, սակայն բախում մը կընայ աղետալի ըլլալ։ Մ'ն, Մորկա'ն, կեցո՛ւր պտուսակը։

Ազմուկը այս՝ պահուն ա՛յնքան սաստիկացեր էր որ մարդկանց ձայնը կը խափանէր։ Նոգեմակոյիին երկու ձայրերը զրուած լապտերնեւուն լոյսով խառնաչափով կը նշմարուէին հրէշակերոյ ժայռեր, սեւ, զարհուրելի ձայրերով ցցուած, որոնց դէմ, կատարար զարնուելով կը ջանջախէր գետին հոսանքը։ Յենածողի սխալ հարուած մը բաւական էր հակառակ իր գիմացկուն կազմին, նաւը ջարդուփչուր ընելու։

Տաս վայրկեան, Հուսախար, մերթ զատուելով, մերթ յաջ կամ ձախ քշուելով, զանդող՝ անցաւ այդ կրկնաչար խարաններու ու ժայռերու մէջէն, և ուսկից գուրս ելաւ ընդարձակ այրի մը մէջ, տեսակ մը հսկայական քարայր, ուր հոսանքը աւելի տկար էր։

Երկրաչափը՝ բոլոր հասակով կանդնեցաւ լապտերը ի ձեռին, բայց կամարը ա՛յնքան բարձր էր որ, չէր տեսնուէր ծոնեցաւ դէպի աջակողմը, ու դէպի ձախակողմը. այլ եւս ասիւր տեսանելի չէր։

Ու՛ր ենք, հարցուց Պարթըն

— Ես ալ քեզմէ աւելի չեմ գիտեր, պատասխանեց Սըր ձօն։ Սակայն, ինչպէս ինձ կը թուի

ամենաընդարձակ քարայրի մը մէջ մտած ենք։ Չըրացան մը պարպէ՛, նայինք կամարը ցած է։

Պարթըն ֆառային մ'առաւ, ու կրակեց։ Այս անակնկալ պայթումին վրայ զարհուրելի դըզրդիւն մը բրդաւ Սարափելի այս քարայրին արծազանգները յանկարծ արթնալով, կրկնապատկեցին, հարիւրապատկեցին հրացանին բռնիւնը, այնպէս որ, կարծես մէկ անգամէն կը փչէր կամարը, ու նոյնիսկ քանի մը ահազին կտորներ, անշուշտ խախուտ ըլլալով, վար թափեցան՝ ջուրերը վեր նետելով ահազին բարձրութեամբ։

— Ի՛նչ, գոչեց Պարթըն, սկիւմայ սարսափով, նայեցէ՛ք, նայեցէ՛ք Սըր ձօն։

Երկրաչափը որ դեռ օգը կը նայէր, ծոնց գլուխը Չլսուած տարօրձնակ տեսարան մը ներկայացաւ աչքերնուն։ Աջ ու ձախ, առջև ու ետև, շատ ընդարձակ հեռաւորութեան մը մէջ շոյչոյուն փայլակներ կ'սկիտէին քարայրին սեւ ջուրերը։ Հազար, երկու հազար, տասըհազար, քիւրջապէս հազարաւորներ կայծակի արագութեամբ կը փայլէին ու կ'անըրևութանային, հազար ու մէկ ուղղութեամբ դիրար կը խաչածեւէին, սմանք ուղղամիջ, կտորտուած, գալարուած, ուրիշներ կ'ուարողոր։

- Ի՞նչ բան են ասոնք։
- Ուրուականներ են, պտուշտաց աւելորդապաշտ Օ'ֆօնոր, տապնապով մը երեսը խաչակնքելով։
- Չկներ են՝ որոնք կը կայտուեն ձուպլեց ջուրին մէջ, ըսաւ երկրաչափը։
- Թե՛ որ փորձենք հաս մը որսա՞լ, ըսաւ Պարթըն։
- Ին՞ոչ ես, գոչեց Օ'ֆօնոր, թերևս սաստանան կ'որսաս։

— Առականը նեակէ՛, բաւ երկրաչափը, հետաքրքիր եմ զիսանալ, թէ ի՞նչ ձուկեր կ'ապրին հոս:

Պարթըն գնաց նաւուն յետաակողմը սղտիկ ուռկանը փնտաւրու, զոր երկրաչափը նախամտածած էր, ու նետուց ետեւի կողմէն, մինչդեռ շոգեմակոյ՛ր տկար հոսանքէ մը քշուելով կը յառաջանար ընդարձակ քարայրին մէջ:

Այդ պահուն ալիքները հանդարտած էին ու լուսաւոր շողունները հաղիւ թէ կը տեսնուէին: Սրբ ճօն, Օ՛ֆօնոր, Մորկան եւ խառնածինը, նաւուն յետաակողմը ծռած, տազնապով կը սղտակէին ձկնեւրու գալուն:

— Ահաւասիկ, մրմնաց խառնածինը յանկարծ: Թեթեւ շողուն մը տեսնուած էր նաւէն քանի մը քայլ անդին: Գրեթէ յանկարծ, Օ՛ֆօնոր որ ուռկանին ծայրը կը բռնէր ձեռքին մէջ, ցնցում մը զգաց թեւերը գալարելու շափ:

— Քաշէ՛, Պարթըն, սատանան բռնուած է: Չորս զօրաւոր բազուկներ վեր հանեցին ուռկանը որ զիւրահարի պէս կը ցնցուէր: Հաղիւ թէ ցանցը ջուրէն զուրս ելուտ, երկրաչափը կանթեղը իջեցուց:

Ջորաւոր բազուկներ վեր կանեցին ուռկանը...

Մէջինը օձաձուկ մրն էր

— Օ՛հ, օձաձուկ մրն է:

— Հէրը անիձա՛ձ, զօռաց խառնածինը, երկու մեթր երկայն է: Քաշէ՛:

Առականը քաշուեցաւ նաւուն վրայ ու յատակը ձգուեցաւ Չուկ մը, կամ լաւ եւս տեսակ մը օձ, զրեթէ երկու մեթր երկայն եւ մարդու թեւի հաստութեամբ, յուսահատօրէն կը ստողտկէր ցանցին մէջ ջանալով զայն հարուածել:

— Կամա՛ց, կամա՛ց, սիրունս, բաւ Պարթըն, պտուկը քեզի կ'սղտակէ:

Չուքը երկնցուց որ պինդ բռնէ. բայց հաղիւ թէ անոր դրօշմ էր ետեւ գլորեցաւ ցաւագին ճիւ մ'արձակելով:

Երկրաչափը, տազնապով, գէպի անոր վաղեց:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուց անոր:

Շանթահարուեցայ... կակաղեց խեղճ խառնածինը. երկարական հոսանք մը ընդունեցայ:

— Արամա՛ղջ վկայ, գոչեց Օ՛ֆօնոր մեքենային ետեւը ցատկելով սատանան որսացինք:

— Ձի գողչի՛ս, Մորկան, բաւ երկրաչափը՝ տեսնելով որ մեքենաչափը ձեռքը կ'երկնցնէր ահագին օձաձուկը բռնելու համար:

— Դանակի հարուածով մը սպաննեմ զայն բաւ Մորկան:

— Հաւասարապէս քեզ ալ պիտի շանթահարէ. ողաննէ՛ գնդակի հարուածով:

Մորկան ատրճանակի գնդակ մը արձակեց օձաձուկի դիմուն, սր բաւական մը գալարուելէ ետք, մնաց անշարժ:

Երկրաչափը՝ լամբարին լոյսով ուշադրութեամբ գննեց զայն: Ինչպէս բաւեցաւ երկու մեթր երկայն էր, գլանաձեւ, օձակերպու մարմնոյն ու բիշ անգամներուն բազդատմամբ չափազանց երկայն պոչ մ'ունէր:

— Աւրեմն ի՞նչ բան է այս, հարցուց Մորկան:

— Չուկ մը որ բնաւ չեմ տեսած, պատասխանեց Սրբ ճօն:

— Ծանօթ ձկնեղէն մէկու մը չի նմանի՞ր:

— Այո՛, ձիմնօրին կը նմանի:

— Ի՞նչ բան է այս ձիմնօրը տէր, հարցուց Պարթըն, սր օձաձուկէն ընդարմացող մարմինը կը շփէր:

— Ասոր նման օձաձուկ մը որ ինքն ալ շանթահարելու յատկութիւն ունի:

— Այս ձկնեղը ուտելը լա՞ւ է:

— Հարուայ՛ն Ամերիկայի հնդիկները գտնուր կ'ուտեն:

— Թէ որ ձիմնօրինները կ'ուտուին, այս ձուկն ալ անշուշտ պիտի ուտուի: Անմարտօղութիւն մը պիտի ընեմ վրէժս առնելու համար:

— Բայց, թէ որ այս ձուկը մեռնուէն ետքն ալ հարուածելու ըլլայ, բաւ Օ՛ֆօնոր՝ որ խոհեմարար հետու կը կենար:

— Չե՛ս տեսնու որ առանց պատժուելու զայն ձեռքս կ'առնեմ: Մի վախնար նաւազ:

— Հը՛մ, բաւ Իրլանտացին դուխը շարժելով, այդ բանին մէջ սատանային պոչը կայ, աղահալ եմ:

— Կրակ վառենք, ու գննեք որ խաշի այս ճիւ... ճիւ... ի՞նչ անձոնի անուն հնարեր են պատժելու համար պատուաւոր մարդիկը:

— Մի՛ աճապարեք Պարթըն, բաւ երկրաչափը, ձաշելու համար ցամաք պիտի ելլենք: Օ՛ն Մորկան վաղէ՛ մեքենային:

Մեքենաւարը տեղաւորուեցաւ հնոցին առջեւ ու քանի մը վայրկեան ետք շոգեմակոյ՛ր սկսաւ գէպի արեւմուտք քաշել յետաակողմէն փոսփորացող ախոս մը ձգելով: Քանի կը յառաջանար, տարօրինակ ձեւերով ծակծակուած մեծիկ սիւները՝ ջրոյ սեւ կոշտէն գուրս կ'ելլէին: Օ՛ֆօնոր որ յենաձողը կը վարէր, բաւական զօրձ ունէր անոնցմէ զրուշանալու:

Արդէն երեք մղան կտրեք անցեր էին, երբ երկրաչափը շուռկէն տասներկու կամ տասներեք մեթր հեռուն նշմարեց անորոջ կոյտ մը ժայռերու: Հաղիւ ժամանակ ունեցաւ պոտալու. մեքենան ե՛տ, դարձա՛ւ:

Նոգեմակոյի սաստիորէն դարձաւ իր վրայ, ու գալով ետեւի կողմէն բախեցաւ ժայռերուն մետալի հնչուն ձայնով մը որ հեկայ քարայրին արձագանդները թրթռացուց:

Սըր ձօն ցամաք ցատկեց, ու նաւակը կապեց ժայռի մը ցցուածքին: Ս' Բօնոր և խառնածինը իրեն հետեւեցան երկու լապտերներով, մինչդեռ Մորկան հնոցը կը մարէր:

— Ո՛ւր կ'երթանք հարցուց Պարթըն:

— Հո՛ն վերը, բարձրաւանդակին վրայ, պատասխանեց երկրաչափը:

Երեք մարդիկ մազկեցան խոնաւ ու սեւ ժայռերուն, ու սարահարթին հասան: Պարթըն հետքերը գիտնալու թէ՛ ուր կը լիննար գետափը, քիչ մ'աւելի առաջ անցաւ, մինչդեռ Ս' Բօնոր կրակաբան մը կը շինէր ժայռի կտորներով:

Սակայն հազիւ յիսուն քայլ առած էր, լսուեցաւ սարսափահար պոռալը:

— Սըր ձօն, վազեցէ՛ք, վազեցէ՛ք:

2. ԶԱՐՇՈՒՐԵԼԻ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ

Երկրաչափը՝ լսածին պէս այդ ձայնը, խոյացաւ խառնածնին կողմը, մինչդեռ Ս' Բօնոր սահմեկած՝ ապահով ըլլալով որ ընկերը ուրուականի մը կամ ոգիի մը հանդիպած էր կը վազէր դէպ ի նաւակ Մորկանը կանչելու համար:

Սարահարթը և տապալած աղաւթի մը վրայէն անցնելէն հետք, Սըր ձօն՝ միջին գետնասրբա՛նի մը մուտքին առջեւ՝ տեսաւ Պարթընը գետին ծոած առարկայ մը զննելու զբաղած և զոր գիւլաւ չէր հասկցած:

— Ի՞նչ գտար, հարցուց անոր:

— Վազեցէ՛ք Սըր ձօն, ըսաւ Պարթըն: Գանակ մը գտայ:

— Գանակ մը, անկարելի է:

— Ահաւասիկ, տէր:

Երկրաչափը սաստիկ մտատանջութեամբ ցնցուած, ուշադիր զննեց այդ գէնքը: Նախայտ կոչուած սղանիական հաստատուն զանակներէն էր ատ, բերանը ամենամուրը պողպատէ էր փայլուն ու քիչ մը կոր:

Այս զանակը ո՞վ բերած կրնայ ըլլալ հոս, ինքնիրեն հարցուց յօնքերը պոռստելով:

— Անշուշտ մարդ մը, ըսաւ Մորկան որ Ս' Բոնորի հետ միասին ընկերներուն հասած էր:

— Բայց ո՞վ . . . ո՞վ:

— Թերեւս սղանիացիներ սղրգած են հոս:

— Լրագիրներ՝ պիտի խօսէին այդ մասին:

— Երկու հարիւր տարի առաջ լրագիր չկար, պատասխանեց Մորկան:

— Սակայն այս նախայտն երկու դար առաջ չէ, ըսաւ երկրաչափը: Մինչև հիմայ՝ հոս տիրող այս խոնաւութեան մէջ պիտի ժանգոտէր ան:

— Դիտողութիւններդ ճիշդ է, ըսաւ Պարթըն: Արդօք կարելի չէ որ վերէն ինկած ըլլայ:

— Վերէ՞ն, բացառանչեց երկրաչափը:

— Երկրիս մակերեւոյթին հետ հաջորդակցութիւն սենեցող ծակէ մը:

— Անհաւանական չէ, պիտի պահեմ այս գէնքը:

Չորսը միասին զարձան լճին եղերքը: Ս' Բօնոր որ կրակը պատրաստէր էր, օձաձուկը վրան դրաւ խաչելու, մինչդեռ Պարթըն ապուրը կը պատրաստէր:

Առատ ձին վիսքիի զօրութեամբ կերակուրը չուտով մը լափեցին: Պարթըն՝ ընդունած երեկտրական հոսանքին վրէժը տեսաւ օձաձուկէն՝ լաւ մը ուտելով, այնպէս որ այլ ևս չարժեքու կարողութիւն չմնաց վրան:

— Առաւօտեան՝ ժամը վեց է ըսաւ երկրաչափը ժամացոյցը նայելով: Յամաքի վրայ քնանաւք քանի որ վախ չունինք ոչ մարդիկէ ոչ գաղաններէ:

— Եւ ոչ ալ գիշերուան խոնաւութենէ աւելցուց Պարթըն, և որուն ուզածն ալ այդ էր:

Թէպէտ և վտանգ մը չկար, այնուհանդերձ յանդուգն ճամբորդները քովերնին առին իրենց հրացանները և սարձանակները. ու յետոյ հաստ ծածկոցնէրով փաթտուելով հանգիստ քնացան: Քիչ յետոյ սկսան խորդալ՝ մեծ քարայրին արձագանդները արթնցնելու չափ:

Արդէն ութ ժամ անցեր էր, երբ Ս' Բօնոր, որ սարահարթին եղերքը՝ տեսակ մը որջի մէջ կը քնանար, յանկարծ արթնեցաւ աջ սրունքի բուժման վրայ զգացած սաստիկ ցաւէն:

Աղչած ու սահմեկած, վախնալով որ այդ ազեղ կատակին հեղինակը իր երեւակայած ուրուականներէն մին ըլլայ, չի համարձակեցաւ շարժիլ և ոչ ալ աչքերը բանար Սակայն, վայրկեան մ'ետք այդ ցաւը կրկնուեցաւ միւս սրունքին վրայ:

— Սուրբ Բաղրիք օգնէ՛ ինձ, մրմնջեց խեղճ մարդը ձեռքը սարձանակին տանելով:

Զգուշութեամբ գլուխը վերցուց ու շուրջը արագ ակնարկ մը նետեց: Աշակողմը, քսան քայլ անդին կը վառէր կանխիզը, և անոր մօտ՝ վերմալներուն մէջ փատտուած կը քնանային Պարթըն և երկրաչափը: Նոյնչափ հեռաւորութեամբ իր ձախակողմը կը խորգար Մորկան:

— Ո՛հ մրմնաց չունջ առնելով, արգիւօք երս՞ոգ տեսայ:

Նորէն չորս կողմ նայեցաւ ան, բայց կանխիզը հեռու էր լաւ տեսնելու համար: Համոզուելով երագած ըլլալուն զարձեւալ ընկողմանեցաւ, բայց վայրկեան մը հետք զգաց որ աջ ձեռքի մէկ մատին երկու ակոսներ կը մխրճէին: Վեր նետուեցաւ մազերը տնկուած, աչքերը դուրս ինկած, քրտնալժոր, ու սարսափի մատնուած:

— Ո՛չ, չեմ երագեր, ո՛չ, կակաղեց: Մէկը կ'ուզէ զիս յօշոտել:

Ճիշդ նոյն պահուն՝ ան տեսաւ որ մեքենավարն ալ ծնրադրեց և սկսաւ շուրջը բան մը փնտռել:

— Է՛յ, Մորկան, ըսաւ զողզողուն ձայնով, դուն բան մը չ'զգացի՞ր:

— Այո՛ անասուն մը զիտ կը խածնէ:

Նաեւ զիտ:

— Տեսա՞ր զայն:

— Ո՛չ. . . մտիկ ըրէ՛:

— Մեքենավարը լսեց ականջ զննելով: Նորօրինակ աղմուկ մը՝ զոր արձագանդը կը կրկնէր, կը լսուէր ներսի կողմէն, կարծես քուսակներու բանակ մը կը մօտենար:

— Պ. Վէպէ՛ր, պոսաց Օ'ֆօնոր աւելի ևս սարսափած:

Երկրաշափը և խառնածինը որ մէկ աչքով կը բնանային, այդ ձայնին վեր ցատկեցին:

— Ի՞նչ ունիս նաւա՛ղ, հարցուց Պարթըն:

— Յարձակում կը կրենք:

— Որմէ՞, հարցուց երկրաշափը. կարելի՛ բան չէ:

— Ճիշդ է, յարձակում կը կրենք, հաստատեց Մորկան: Ա՛հ..

Սուր ճիչ մը յաջորդեց մերեանվարի բացազանչութեան:

— Առնէ՛տ մը խըղղեցի, գոչեց Մորկան. այս փոշրիկ անասունն էր որ զիս խածնել կը ջանար:

Խառնածինը բարձրաձայն քրքրելով մը զզրոցեցուց կամարները:

— Եղո՛ւկ ձեզի, գոչեց խնդարով, առնետներէն վախճա՛նք:

— Մտահոգիչ բան է, Պարթըն, թէ որ յարձակողները բազմաթիւ են, ըսաւ երկրաշափը: Ուրիշներ տեսա՞ր անոնցմէ:

— Չէ՛ք լսեր այս աղմուկը:

— Այո՛, այո՛, դոչեց երկրաշափը վեր ցատկելով. Ետ քաշուինք բարեկամներ:

— Ես կը մնամ, ըսաւ յամառ խառնածինը: Ի՞նչ զարմանք, փախչել առնետներու խումրի առջևէն:

— Միլիոնաւոր առնետներու առջևէն, ըսաւ Սըր ձօն: Եթէ չփախչինք, սլը ուլ զմեզ պիտի փառատեն:

Հաղձեպով հաւաքեցին ծածկոյները, դէնքերը ու կանթեղը և աճապարեցին հեռանալ սարահարթէն, սահայն քսան քայլ չստանա՞ կրծողներու յառաջադաններուն առջև գտնուեցան:

— Զարհուրելի գաղթում մըն է աս, գոչեց երկրաշափը կանգ առնելով:

Ու չէր սխալեր: Թայռերը, մինչև ուր որ կանթեղին լոյր կը զօրէր լուսաւորել, ծածկուած էին՝

կապարադոյն մարթով խոշոր առնետներու խիտ խաւով մը: Հարիւր հազար, երկու հարիւր հազար ու թերեւ հինգ հարիւր հազար էին այդ կրծողները, որոնք անթուփեւէն կատաղած, պատրաստ էին որսի մը նետուելու և անոր սկորները մաքրելու անդամազննութիւն մը պատրաստողէն աւելի լաւ:

— Ի՞նչ տեսարան, պոսաց Պարթըն:

— Ետ քաշուինք գոչեց Սըր ձօն:

— Ճամբան կարուած է ըսաւ Մորկան, նաւակը այդ բանակներուն ետեւը կը գտնուի:

— Զանանք մեզի՛ համբայ բանալ:

Առաջին գունդերը մօտ էին: Երկրաշափը, Պարթըն, Օ'ֆօնոր և Մորկան, հրացանները փողերէն բռնելով սկսան աջ ու ձախ հարուածել: Զո՛ւր աշխատանք, անոնցմէ տասը հատ կը սպաննէին, և առջևէն տասըհազար հատ կը տեսնէին որոնք միշտ կը յառաջանային սուր ճիչեր արձակելով: Եւ ասիկայ դեռ յառաջապահ գունդն էր:

Յարձակումը շուտով զարհուրելի զարձաւ: Առնետները տապալեցին կանթեղը, սկսան մաքլցիլ:

որսորդներուն և երկրաշափին սրունքներէն վեր: Քաւահան գործ ունէին իրենք զիրենք փրկելու համար: Արդէն երեք շորս հատ անոնցմէ Պարթընին զրոյանը մտեր էին, Մորկանին տափառ ըլլիկ ըլլիկ եղած էր. երկրաշափը և Օ'ֆօնոր այլեւս չէին կըրնար զիմազրել:

Պէտք էր անպատճառ ետ քաշուիլ:

— Քաշուինք պոսաց Պարթըն:

— Դէպի ե՛տ, հրամայեց երկրաշափը:

Վեր առին կանթեղները ու կոխտակելով սկսան վազել. մինչդեռ սոված կրծողները կը լափէին իրենց քնկերներուն գիակները:

Երկու հարիւր քայլ անդին՝ կար երկու կամ երեք մեթր բարձր սեպ ողորկ կողերով ժայռ մը. երկրաշափը և որսորդները՝ ակնթարթի մէջ հոն մագլցեցան իրենք զիրենք ապահովութեան մէջ ձգելով:

Հարուսակիլի

Վարիչ-խմբագիր
ԿԱՐՈ Պ. ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

Արտատէր
ԳԱՌԼՕ ԵԱԶԻՆԵԱՆ

Պատասխանատու-Տնօրէն
ԶՐԱԶԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Տպագրութիւն
Կ. ՔԷՆԵՇԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԿԵԴՐՈՆԻ ԳՐԱՎԵՆՆԱԿԵՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

27 Նոյեմբեր 1921 Ազգագրիկ Մասեմա-
դարանի Մուսնր Բերա

Հ. Մ. Ը. Մ. նախորդ կեդ. վարչու-
թեան մեծամասնութեան հրատարու մով, Պատ-
գամաւորական ընդհաններ ժողովը գումարուե-
ցաւ նոր ընտրութիւնը կատարելու համար: Ներ-
կայ էին 27 Պատգամաւորներ, Մայր գիւանը
կը կազմէր Ատենապետ՝ Պ. Թաղոս Մեծատուր-
եան Ատենադպիր՝ Պ. Պօղոս Խորասանճեան:
Ընտրուեցան հետեւեալ պարոնները Պ. Պ. Ալ-
եանաքեան Սաչիկ, Անտոնեան Յակոբ, Խորա-
սանճեան Զարեհ, Կեսարեան Աբամ, Ճիզմէճ-
եան Հայկ, Մեծատուրեան Թաղէոս, Յակոբեան
Լեւոն. Տօքթ. Մ. Սալբի, Ֆէնէքճեան Բրիս:

ՀԵՌԱՑՈՒՑՈՒԱԾՆԵՐ

Իրենց անուզողայ ընթացքին պատճառա-
մբութեան շարքերէն հեռացուցուած են հե-
տեւեալները:

Նուպար Իյնեկեան, Վարդան Չեքիեան,
(Սկիւտար մասնաճիւղէն): Օննիկ Տասկալեան
(Սամաթիոյ մասնաճիւղէն): Նեւես Գումուր-
եան (Պէլլերպէյի արհեստանոցէն, Սկիւտար
մասնաճիւղ):

ԿԱԽԱԿԱՑՈՒԱԾ

Զոյրմայր Գեռնակեան (Բերա-Շիշլի մաս-
նաճիւղէն):

Մանօր.— Նուպար Իյնէճեան այժմ կը
գտնուի Ռումանիա:

Բոլոր մասնաճիւղերը պարտին նկատի
առնել այս անունները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Ամենուն Տարեցոյցը, Թէոդիկի. ճոխ
գրական նիւթ, պատկերազարդ, ընթերցատեք

հետաքրքիրներու համար հաճոյալի հա-
տար մը, սպառելու մօտ է և զինք բարձրացած
է Չոսկիի, կը գտնուի գրավաճառներու մօտ:

Հայկաեկն Տարեգիրք ճոխ և նկարազարդ
լուրջ հաւաքածոյ մըն ալ այս է: Աշխատուած
երկարչունջ գրութիւններ, հայ տարագրու-
թեան փաստացի պատմութիւններ և վէպեր:
Այս գործը 100 զրջ. սվ կարելի է ձեռք
բերել մեր գրասենեակէն և Կիլիկիա գրատու-
նէն Իերա Գապրիստան փողոց թիւ 37:

Հանրագիտակ Շտեմարան պիտանի գիտե-
լիքներու: Սկառւանքը պէտք է ունենան այս
գիրքէն, խիստ հետաքրքրաշարժ գիտելիքներ
խաղեր և օգտակար ծանօթութիւններ կը
պարունակէ, կը գտնուի մեր մօտ ևւս: Գին
100 զրջ:

Գրականի Տարեցոյց Սիմոն Գարամաճեանի
1922 տարւոյ, փոքր հաւաքածոյ մը պատկե-
րազարդ, կարեւոր գիտելիքներ կը պարունա-
կէ Գին 40 զրջ Զարմաքճար թիւ 52 Կ. Պոլիս:

Հայ Կարմիր Խաչի Շիշլի հիւանդանոցին
օրացոյցը մաքուր տպագրութիւն Գին 20 զրջ:

Սոցիալ Հայաստանի շարաթաթերթ լուրջ
պարունակութիւնով, հասցէ 287 Fourth ave.
New-York N. y.

ՊԱՏՐԱՍ

Պատկերազարդ օրկան Իզմիրի Հայ Պոյ-
Սկառւանքու Միութեան: Իր փոքր ծաւալին
մէջ ճոխ և համակրելի պարունակու-
թիւն մը ունի: Գին 5 զրջ. Տարեկան բաժ-
նեգին 100 զրջ. հասցէ: BADRASD c/o Bakir-
djian freres Smyrne.

Կարմուկ. Բժշկական, Գեղադարձական և
Ասամնարուժական միութիւններու օրկան. 11
—12 զոյգ թիւերը ճոխ և շահեկան բովանդա-
կութեամբ: Բաժնեգին Պոլիս և գաւառի համար
150 զրջ. Արտասահման 25 ֆր. Ամերիկա 2 1/2
տօլար: Հասցէ, 103—113 Մեծ փողոց Բերա,
Կ. Պոլիս:

Մեծ Ոճիրը Աբամ Անտոնեան Տպգր. Պօսթըն
մատենաշար «Պահակ» թիւ 1: Հայկական վերջին
կոտորածները, պաշտօնական հեռագրներ և վա-
ւերագիրներ: Սոյն փաստագրերը պէտք է ունենայ
ամէն հայ: Գին 1,80 տօլար:

grande rue persa